

ปีที่ 5 ฉบับที่ 36 : 13 กันยายน 2545 <http://epid.moph.go.th/>

วิสัยทัศน์กองระบาดวิทยา

“ศูนย์ความร่วมมือระดับสากลในด้านมาตรฐานงานระบาดวิทยา ประสานความร่วมมือกับเครือข่ายภายในและนานาชาติ สร้างองค์ความรู้และภูมิปัญญา ป้องกันโรค ภัย และส่งเสริมสุขภาพของประชาชน”

สารบัญ

★ ก้าวทันโรค

- พิชจากแมงกะพรุน 570
- สถานการณ์โรคไข้เลือดออก 573

★ ข้อมูลรายงานสถานการณ์การเฝ้าระวังโรคทางระบาดวิทยาเร่งด่วน

สัปดาห์ที่ 36 (1 – 7 กันยายน 2545) 574

★ แผนภูมิโรคไข้เลือดออก 579

★ สรุปข่าวการระบาด (วันที่ 1 – 7 กันยายน 2545) 582

★ บันทึกท้ายบท 584

.....

ทุกรายงานมีคุณค่าต่อระบบเฝ้าระวังและการควบคุมป้องกันโรคโปรดช่วยกันตรวจสอบ จำนวนและความถูกต้อง และส่งให้ทันตามกำหนดเวลา

.....

โปรดส่งรายงานให้กองระบาดวิทยาภายในเช้าวันอังคาร

สัปดาห์ที่ 36 ระหว่างวันที่ 1 – 7 กันยายน 2545

ส่งรายงานข้อมูลเฝ้าระวังโรคทางระบาดวิทยาเร่งด่วน
ทันตามกำหนดเวลา

สัปดาห์ที่ 64 จังหวัด คิดเป็นร้อยละ 84

ก้าวทันโรค

พิชจากแมงกะพรุน

มีรายงานจาก Promed ว่า นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเสียชีวิต 2 ราย ที่อำเภอเกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อวันที่ 9 - 10 เดือน สิงหาคม 2545 เนื่องจากถูกพิษของแมงกะพรุน ซึ่งพบได้ไม่บ่อยนักในประเทศไทย ชาวต่างชาติรายแรกเป็นนักท่องเที่ยวชาวออสเตรเลีย เพศชาย อายุ 25 ปี ได้ลงเล่นน้ำบริเวณหาดรีนด้านตะวันออกของเกาะพะงัน หลังจากสัมผัสแมงกะพรุนที่บริเวณข้อเท้าทั้งสองข้าง มีอาการปวดตามขา หลังจากนั้นประมาณ 10 นาที เริ่มมีอาการหายใจไม่ออก และไม่รู้สึกรู้สตัว ผู้ป่วยถูกนำตัวส่งโรงพยาบาลบ้านดอนอินเตอร์เกาะพะงัน แต่เสียชีวิตในขณะนำส่งโรงพยาบาลจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผู้เสียชีวิตรายที่สอง เป็นนักท่องเที่ยวเพศหญิงชาวสวิตเซอร์แลนด์ อายุ 23 ปี ได้ลงเล่นน้ำบริเวณเดียวกัน และสัมผัสแมงกะพรุน บริเวณใบหน้า และลำตัวด้านหน้า

ผู้ป่วยไม่รู้สีกัดหลังจากสัมผัสแมงกะพรุนได้ไม่นาน และ
ถูกนำส่ง

โรงพยาบาลบ้านคอนอินเตอร์เกาะพังและโรงพยาบาลบ้านคอนอินเตอร์เกาะสมุย และเสียชีวิตในวันต่อมา
การดำเนินการของเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ที่เกิดเหตุ ได้ลากอวนและจับแมงกะพรุนในบริเวณดังกล่าวใน
วันที่ 11 - 12 สิงหาคม 2545 ได้แมงกะพรุนวันละ 50 - 60 ตัว และได้วางทุ่นกั้นห่างจากฝั่งประมาณ
10 เมตร ส่วนเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในพื้นที่ ได้ให้สุขศึกษา และประชาสัมพันธ์ ตลอดจนทางองค์การบริหาร
ส่วนตำบล ได้ติดป้ายเตือนแก่นักท่องเที่ยวแล้ว

จากการศึกษาพบว่า แมงกะพรุนมากกว่า 100 สายพันธุ์มีพิษ และถือว่าเป็นสิ่งมีชีวิตที่เป็นพิษต่อ
มนุษย์ค่อนข้างบ่อย โดยเฉพาะจากการสัมผัส ซึ่งอาจจะมีอาการตั้งแต่รู้สึกคันเล็กน้อย ไปจนถึงทำให้ระบบ
หัวใจ และระบบหายใจล้มเหลวเลยก็มี

แมงกะพรุน (jellyfish) แบ่งได้เป็น 4 class คือ

1. Hydrozoa เช่น Portuguese man-of-war
2. Scyphozoa ได้แก่ true jellyfish เป็นแมงกะพรุนชนิดที่พบได้บ่อยที่สุด
3. Cubozoa ได้แก่ box jellyfish เป็นชนิดที่มีพิษร้ายแรงที่สุด
4. Anthozoa ได้แก่ sea anemones และ corals

แมงกะพรุนที่มีรายงานว่าทำให้เสียชีวิตค่อนข้างบ่อย คือ Box jellyfish และ Portuguese
man-of-war แต่อย่างไรก็ตาม Box jellyfish เป็นแมงกะพรุนที่มีพิษร้ายแรง ทำให้ผู้ป่วยเสียชีวิตได้
แมงกะพรุนชนิดนี้มีขนาดเล็ก ลักษณะใส ทำให้สังเกตได้ยาก

Box jellyfish มีลักษณะรูปร่างคล้ายระฆัง หรือกลองสี่เหลี่ยม มีขนาดแตกต่างกัน จากรายงาน
ของประเทศออสเตรเลียพบว่า มีนักท่องเที่ยวยเสียชีวิต 2 ราย เมื่อต้นปีนี้ จาก Box jellyfish ที่เรียกว่า
Irukandji jellyfish มีขนาดเท่าเมล็ดถั่วลิสง แต่มีบางชนิดที่มีขนาดค่อนข้างใหญ่ โดยที่ขนาดของด้าน
แต่ละด้าน กว้างถึง 20 เซนติเมตร และมีหนวดยื่นออกจากส่วนที่มีลักษณะคล้ายระฆัง หรือกลองรูปสี่เหลี่ยม
โดยที่หนวดอาจมีถึง 15 เส้น และหนวดแต่ละเส้นยาวถึง 3 เมตร ลักษณะโดยทั่วไปจะมีสีน้ำเงินจาง ๆ
หรือไม่มีสี และมีลักษณะใส จึงสังเกตเห็นได้ยาก แม้แต่ในน้ำทะเลที่ค่อนข้างใสมาก

มีรายงานการพบ Box jellyfish ในมหาสมุทรแถบเกาะฮาวาย แต่ส่วนใหญ่เป็นประเภทที่ไม่
รุนแรง ในรายงานการเสียชีวิตส่วนใหญ่ จะพบในแถบทะเลทางเหนือของออสเตรเลีย นอกจากนี้ ยังมี
รายงานผู้เสียชีวิตจากพิษแมงกะพรุน ซึ่งสงสัยว่า อาจเป็น Box jellyfish ที่เกาะสมุยเมื่อ 3 ปีก่อน
สำหรับครั้งนี้มีผู้ให้ข้อมูลว่านักประดาน้ำพบว่า Box jellyfish มากขึ้นในช่วงนี้

ในประเทศออสเตรเลียจะพบ Box jellyfish เมื่อเริ่มฤดูฝนคือในช่วงเดือนตุลาคม และพบได้
จนถึงเมษายน โดยปกติ Box jellyfish มักกินปลาขนาดเล็กหรือ สัตว์ทะเลขนาดเล็ก จะหาอาหารบริเวณ
หาดที่กระแสน้ำนิ่งในขณะน้ำขึ้น และอาจจะพบมากบริเวณปากอ่าวหลังฝนตก แถบฮาวายมักจะพบ Box
jellyfish เป็นฝูงใหญ่ตามชายฝั่งที่ไม่มีคลื่นลม ประมาณ 9 - 10 วัน หลังพระจันทร์เต็มดวง Box
jellyfish จะใช้หนวดที่มีหนามพิษจับปลาเป็นอาหาร โดยการฉีดพิษเข้าไปเหยื่อ แต่เมื่อคนสัมผัสหนวดที่

มีหนามพิษของมัน อาจจะทำให้ถึงตายได้ โดยที่พิษนี้ออกฤทธิ์โดยตรงต่อกล้ามเนื้อหัวใจ เนื้อเยื่อประสาท ดับและไต ความรุนแรงจะขึ้นอยู่กับขนาดของ Box jellyfish ความไวรับของผิวหนังของผู้ถูกพิษ และปริมาณของหนวดที่สัมผัสถูกผิวหนัง

อาการของผู้ถูกพิษ ถึงแม้จะสัมผัสหนวดของ Box jellyfish ไม่มาก ก็จะมีอาการเจ็บปวดในบริเวณที่ถูกสัมผัสอย่างรุนแรงทันทีทันใด และจะมีรอยไหม้ในบริเวณดังกล่าว ผู้สัมผัสอาจจะมีภาวะระบบหายใจ ระบบหัวใจและหลอดเลือดล้มเหลว หรืออาจมีอาการอัมพาตและเสียชีวิตได้ ภายในเวลาไม่กี่นาที

การรักษาพยาบาลสำหรับผู้สัมผัสหนวดแมงกะพรุน คือ

1. ล้างบริเวณที่สัมผัสแมงกะพรุนด้วยน้ำส้มสายชู เพื่อป้องกันการปล่อยพิษจากถุงพิษ ที่ยังไม่ออกฤทธิ์ การราดด้วยน้ำส้มสายชูไม่ได้ลดอาการปวด แต่เป็นการป้องกันไม่ให้ได้รับพิษเพิ่มมากขึ้น

2. ไม่ควรถูบริเวณที่สัมผัสแมงกะพรุนด้วยทราย หรือวัสดุอื่น

3. หากสัมผัสถูกบริเวณตา ให้ล้างตาด้วยน้ำสะอาดอย่างน้อย 15 นาที และหากมีอาการปวดตา สู้แสงไม่ได้ หรือมองเห็นภาพไม่ชัด ควรพบแพทย์

4. นำหนวดที่ติดตามตัวผู้ป่วยออก (ภายหลังจากราดด้วยน้ำส้มแล้ว) โดยใช้ไม้กีดหรือเครื่องมืออื่น ๆ

5. หากผู้ป่วยมีอาการหายใจสั้น ไม่มีแรง มีอาการหดรัดเกร็งของกล้ามเนื้อ ใจสั่น หรืออาการผิดปกติใด ๆ ให้รีบนำส่งโรงพยาบาลโดยด่วน

6. การบรรเทาอาการเจ็บปวดสามารถทำได้โดยใช้น้ำแข็งประคบ หรือถ้าหากปวดมาก อาจต้องนำผู้ป่วยส่งโรงพยาบาล

สำหรับยาแก้พิษ (Antivenom) มีใช้ในบางประเทศ เช่น ออสเตรเลีย เป็นต้น แต่สำหรับประเทศไทย ยังไม่มียาดังกล่าว และหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมประมง ยังไม่ได้มีมาตรการสำหรับเฝ้าระวัง หรือมีระบบเตือนภัยเกี่ยวกับสัตว์ชนิดนี้ แต่อย่างไรก็ตาม เจ้าหน้าที่สาธารณสุขอำเภอเกาะพะงัน ได้ให้สุขศึกษา และประชาสัมพันธ์ ให้ประชาชนในพื้นที่ทราบแล้ว

ผู้สรุปรายงาน : นายแพทย์ศุภเลิศ เนตรสุวรรณ/ แพทย์หญิงพจมาน ศิริอารยาภรณ์

กองระบาดวิทยา สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข

: นางอมรรัตน์ ทิมทอง

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุราษฎร์ธานี